

Different Customs in a Family of Choice

ה' ניסן תשפ"ב Seth Winberg

1. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קנח באיש ואשה שהם ממדינות חלוקות איך ינהגו במנהגים החלוקים ט"ו תמוז תשט"ו. מע"כ ידידי הרב הנכבד מהר"ר יעקב מיכאל דזיקאבס שליט"א.

הנה איש ואשה שהם ממדינות חלוקות אשר כל מדינה יש לה מנהגים חלוקים נגד מדינה האחרת להחמיר ולהקל ונישאו זה לזה בנוא יארק שהמנהגים עדיין חלוקים מדין שני בתי דינים בעיר אחת, איך יתנהגו אם ישאר כל אחד במנהג מדינתו או שיהיו שניהם שוים להחמיר כחומרות שתי המדינות או האשה צריכה להתנהג כמנהג הבעל או הבעל כמנהג האשה.

הנכון לע"ד דהאשה צריכה להתנהג כמנהג הבעל בין לחומרא בין לקולא. דהא דין מנהג בהולך ממקום למקום כשאין דעתו לחזור למקומו הראשון נוהג כמנהג המקום שבא לשם בין לקולא בין לחומרא כמפורש ב"ד סי' רי"ד. והוא מגמ' דחולין דף י"ח דמסיק רב אשי דר' זירא שאכל כשסליק לא"י מוגרמת דרב ושמאל משום דר"ז אין דעתו לחזור הוה. ולהמג"א /או"ח/ בסי' תס"ח סק"ט סובר שגם הרמב"ם סובר כן. אך אף להש"ך יו"ד שם /רי"ד/ סק"ח שלהרמב"ם אף באין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם מסיק שלהלכה הוא כהרא"ש והר"ן פסחים דף נ"א שבאין דעתו לחזור נוהג גם להקל כמקום שבא לשם וכן פסק גם החק יעקב בסק"ט. וכן פסק במ"ב ס"ק י"ט ועיי"ש בבאור הלכה.

והנה באשה לאחר נישואה שנחשבת בכל מקום נכנסה לרשות הבעל, הוא משום שמקומה להיות אצל הבעל מדאורייתא שזהו עיקר הנישואין שנמסרה להבעל להיות בביתו כדאיתא בכתובות דף מ"ח והוא מטעם דדין נשואה הוא שתהיה בבית הבעל והוא מדאורייתא...

ולכן בהנישואין אין לך הולכת ממקום למקום גדול מזו. והוא אדעתא שלא לחזור בהכרח שאין יכולה אף לחזור בה ואם במחשבה בעלמא שלא לחזור נעשה בדיני המקום שבא לשם כ"ש באשה שניסת שהוא במעשה שאין בידה לחזור שיש לה להיות בדיני המקום שהלכה לשם. ולכן אם יש חלוקי מנהגים בין בית אביה לבית בעלה יש לה לנהוג כמנהג בית בעלה בין לקולא בין לחומרא...

ולכן כיון שאף שבין הבעל ובין האשה הם בנוא יארק יש עכ"פ חלוקי מנהגים ביניהם משום שבפה נוא יארק נשאר כל אחד במנהגי עירו שביוראפ בין לקולא בין לחומרא מטעם שהם כב' ב"ד בעיר אחת נחשב ממילא לגבי האשה שניסת לבעל שמנהגיו אחרים ממנהגי בית אביה כיצאה ממקום בית אביה ובאה למקום בעלה שצריכה להתנהג במנהגי בעלה בין לקולא בין לחומרא בין בדברים שאין נוגעים לאיסורים בין בדברים הנוגעים לאיסורים. ואין צריך התרת נדרים. ואם היה צריך לא היה מועיל להרבה שיטות עיין בסי' רכ"ח סעי' ל' ובש"ך שם ס"ק פ"ו ופ"ח. ואף בדברים שיכולים קהל להתיר בלא שאלה צריך התרת הקהל כולו ולא יחיד בלבד...

והנני ידיו, משה פיינשטיין.

Different Customs in a Family of Choice

ה' ניסן תשפ"ב Seth Winberg

2. שו"ת עשה לך רב חלק ו סימן לו
גדרי חובת האשה לנהוג כמנהגי בית בעלה
(ודין אורז בפסח)

הנני מאשר קבלת מכתב כת"ר מיום ה' אדר א' התשד"מ, ומענותנותיה דמר, דלא צריך לי ולדכוותי, פנה אלי לחוות דעתי בשאלה שעמדה בפניו. וכדי לעשות רצונו החביב עלי ביותר, הריני להשיבו תשובה מאהבה.

והנה שאלת חכם חצי תשובה, וכת"ר כבר העלה את צדדי הבעיא, בדינה של אותה בחורה תימניה דתית, שעומדת לינשא עם בחור אשכנזי חילוני... המבטיח לא להפריע לה כלל בעניני הדת, ואף מסכים לחינוך ילדיהם כראות עיניה, ומבטיח במשך הזמן לשנות אף את אורח חייו. ונפשה בשאלתה אם תנהג כמנהג בית אביה, או כמנהגי האשכנזים עדת בעלה אף שהוא חילוני.

וכת"ר מוסיף לציין שכבר קרה כזאת בעבר, והאשה וילדיה נהגו לכל דבר כמנהג בני תימן, ואח"כ חזר הבעל בתשובה, ורצה שגם אשתו וגם בניו ישנו ארחותיהם וינהגו כמנהג האשכנזים. ונשאלת עתה השאלה מה דין האשה וילדיה.

בראש וראשונה אציין, מה שנראה לענ"ד כפשוט ביותר, שאין שום כח לבעל לכופ אשתו לשנות מנהגי בית אביה ולנהוג כמנהגו, אם אין הדבר מפריע לו כלל. ואדרבא, נראה לי שטוב יותר שכל אשה בת עדה מסוימת שנישאה לבן עדה אחרת תמשיך בכל מכל כמנהגי בית אביה, כל זמן שאין בזה הפרעה לחיי הנישואין.

וחילי דידי, שבכל דברי הפוסקים בדין אורז בפסח, דנו אם אשה אשכנזיה שמנהג בית אביה להחמיר, שנישאה לספרדי, אם מותר לה להקל ולאכול בפסח, אבל מעולם לא דנו אם חייבת האשה לאכול אורז בפסח (פרט לתשובה אחת אשר נציין לקמן), כי באמת הוא דבר תמוה, וכי מה איכפת לבעלה אם היא תאכל או לאו, והרי היא מבשלת לו כרצונו, וליכול איהו וליחדי, ומדוע יחייב גם אותה לאכול.

ומרן החיד"א (בברכ"י סימן תס"ז אות ה') הביא דברי הכנה"ג (בתשובות הנדפסות מחדש סימן ס"ב), דאסר למי שנוהג לאכול אורז ביום - טוב האחרון, היכא דאירע יום - טוב האחרון בשבת שלא לבשל בערב שבת, אך אם אשתו אוכלת אותם הדברים בפסח יכולה לבשל כיון שהיא מבשלת ואוכלת בו ביום עכ"ל. הרי מבואר שאשה הנוהגת כל ימי הפסח לאכול אורז ומבשלת לעצמה, ובעלה מעדת המחמירים שאינו אוכל אורז בפסח (פרט ליום האחרון), והתיר לה לבשל עבורו ביום ששי שהוא שביעי של פסח לצורך בעלה שיאכל כמנהגו ביום - טוב אחרון שיחול בשבת, מפני שבלאו - הכי מבשלת היא לצורך עצמה ואוכלת בו ביום. ומשמע להדיא שאין כל חיוב על האשה לנטוש מנהגי בית בעלה.

מעתה, כל שכן לאידך גיסא, שהלא בנדון דכנה"ג האשה מבשלת אורז בפסח ואוכלת בניגוד למנהג בעלה ועוברת על מנהגו בקום עשה, ואעפ"כ מותר לה, וכ"ש בנדון דידן שהאשה מחמירה על עצמה כמנהג בית אביה בשב ואל תעשה ואינה אוכלת, ומה טעם יש להכריחה להגדר אחריו לחייבה לאכול.

וכבר דנו גדולי הפוסקים אם אשכנזיה הנשואה לספרדי רשאית לבשל לו אורז ביו"ט של פסח, משום שהיא אינה אוכלת. ומרן החיד"א (במחב"ר סימן תס"ז אות ו) הביא דעות הפוסקים

Different Customs in a Family of Choice

ה' ניסן תשפ"ב Seth Winberg

שהבאנו לעיל בדין ביטול ביו"ט למי שנוהג בו איסור, והביא דעת המהר"י איספקאפא המתיר, ודעת הכנה"ג שאוסר, וכמ"ש המהר"י וייל בליקוט הדינין סימן נ"ה, והביא הרמ"א בהגה סימן תקכ"ז דהמתענה תענית חלום ביו"ט אסור לבשל ולאפות לצורך אחרים וכו'. הא קמן דכל דבר שאינו יכול לאוכלו היום אינו יכול לבשלו וכו'. וסיים וכתב: אמנם מצד עצם הפסח שהוא אסור לאכלו לא קפיד אם יבשלנו בפסח בלא טעם יום - טוב והיינו משום דנהי דקביל עליה שלא לאכלו אבל לא קביל ליה שלא לבשלו וק"ו שלא להיות בביתו ועיי"ע שם שהאריך. ומזה יש ללמוד שגם אשה אשכנזיה יכולה לבשל אורז לבעלה הספרדי, דנהי דקביל עליה שלא לאכול לא קבלה עליה שלא לבשל. הא קמן מפורש שהיא ממשיכה במנהגי בית אבותיה ונמנעת מאכילת אורז, ואעפ"כ מבשלת לבעלה הנוהג היתר באכילתו. אלא שכתבו הפוסקים לענין אם רשאית לבטל מנהג בית אביה ולהקל על עצמה לאכול אורז אם נישאת לספרדי, ואין זה מתחום משאנו.

והנה אף דנדון דידן אינו דין אורז בפסח, אעפ"כ יש ללמוד ממנו הלכות רבות. ויודע כת"ר כמה מחמיר ומקפיד הנני בעניני מנהגים, ובכל ימי חיי לא התרתי ביטול מנהג אלא אחד בלבד והוא משום כבוד התורה (ביטול מנהג להעלות לתורה את כל הצבור בשמחת - התורה. עשה לך רב חלק ג' סימן כ"א), וכל יתר המנהגים שנשאלתי אודותם אף שנראו תמוהים ומוזרים בעיני החזקתי בידי הנוהגים והזהרתם לבל יזניחום כל זמן שאין הם נוגדים הלכה פסוקה (חלקם נדפסו וחלקם יודפסו בע"ה בחלק הבא). ומטעם זה גם בנדון דידן קשה עלי מאד ביטול מנהגי בת ישראל שנהגה בבית אביה משום שנישאה לבן עדה אחרת, כל זמן שאין שום הפרעה בניהול תקין של הבית. ולכן ארחיב קצת הדיבור בזה.

וראיתי להרב אדמת - קודש (חלק ב' בתשובה מבן הרב המחבר בהשמטות סימן ב' דף קי"ו עמוד ג'), שנשאל אודות אדם שנהג כל ימיו לאכול בפסח אורז מבושל אחרי שבע בדיקות, ונשא אשה בת חכמים וחסידים... והוא רוצה לאכול אורז גם עתה, ואשתו זאת נתנה כתף סוררת ומיאנה בדבר ובאה בטענה שאביה מעולם לא אכל אורז... ובעלה טוען ומפציר בה להאכילה כי מפתו תאכל ומכוסו תשתה וא"א בבית אחד לנהוג שני מנהגים... והשיב שאין ביד האשה כח מספיק למונעו מחוקיו אשר עשה זה ימים ושנים ומחוייבת היא לילך אחרי מנהגם כיון שהאשה רשות בעלה עליה וכפופה תחתיו. והביא ראיה מסוגיא דפסחים (נא א) ההולך ממקום למקום, והשוה דין אשה זאת לאין דעתו לחזור, שמשנשאת לו אדעתא לישב תחתיו כל הימים הוא נושא אותה ואין דעתה לחזור מיקרי וא"כ יש לה לנהוג כקולי בית הבעל דוקא ולא כחומרי בית אביה ואל תשנה מפני המחלוקת. ושוב רצה לצדד לאסור על האשה לאכול אורז משום שזו קבלה לסייג ופרישות וצריך להחמיר (וכדעת הרב מטה יוסף שהעתיק שם) וחזר ודחאה, וכתב וזו לשונו: ואפילו שלפי כל הנ"ל מורה שהבנים נגררים אחרי חומרי האב... דין זה לא נאמר כי אם לזכרים ולא לבנות דאמדינן בדעתה דלא קיבלה על עצמה חומרת אביה כי תאמר מי יודע מה תהא מזלי ואפשר שבעלי לא יתנהג באלו החומרות... וכריחני לעשות גם אני... ואינה מקבלת עליה חומרי בית אביה... כי נקבה תסובב גבר ועכ"פ תינשא לאחר... (וסיים) ואם כן יכול הבעל לכופף אשתו להקל כמוהו על המעשה אשר יעשה כן תעשה גם היא עכ"ל. ויעיין כת"ר באותה תשובה כי בה הזכיר יסודות רבים מאלה שנגע בהם כב' במכתבו.

והרבה יש מה להעיר על דברי התשובה הנ"ל, אף כי בעיקר דבריו ודאי שהלכה כמותו שיש בכח הבעל לכופף אשתו לנהוג כמנהגו, והדברים ארוכים וידועים בדברי גדולי הפוסקים, אלא שאין הדברים אמורים אלא כאשר יש טעם והגיון בטענת הבעל. ובדברי הרב נראה כעין סתירה, שמדברי השאלה נראה כאילו הבעל הוא הטוען על אשתו "להאכילה על כרחי", ומדברי התשובה נראה כאילו "היא רוצה למונעו מחוקיו", היינו שיפסיק מאכילת אורז, ופסק שיכול הבעל לכופף. וכל זה תמוה במקצת, שצריך היה לברר באר היטב, מה היתה טענת

Different Customs in a Family of Choice

ה' ניסן תשפ"ב Seth Winberg

הבעל, ולמה "אי אפשר לנהוג בבית אחד שני מנהגים", ושמה היא לא רצתה לבשל לו משום שאין היא אוכלת, וכל זה צריך היה בירור, שהלא כבר ראינו מפורש לעיל בדברי גדולי הפוסקים, שאפשר שאשה לא תאכל ותבשל לבעלה.

וכמה קשה הדבר לכופ אדם לבטל מנהגו ללא צורך, וביחוד בנדון של הרב בענין האורז בפסח, שאף כי פשוט היתרו ללא כל ספק, בא וראה כמה באמת חמור הוא, שכן כתב הגר"ח בספרו רב - פעלים (חלק ג' סימן ל') ואעתיק דבריו כדי ללמוד מוסר השכל גדול בענין ביטול מנהגים, וכמה חובה גדולה היא להחזיק בהם בכל עוז, וזו לשונו: והנה פה עירנו בגדאד, הדבר ידוע וברור דמה שנהגו איזה בעלי בתים שלא לאכול האורז בפסח הוא מפני שחוששים שמא ימצא בו חטה בפסח... ולכן רוב אנשי עירנו עד עתה אוכלים אורז בפסח דסומכין על בדיקת הנשים שבודקים אותו קודם בישול שלש וארבע פעמים, וגם עט"ר הרב מר זקיני רבינו משה חיים זלה"ה היה מנהגו לאכול אורז בפסח, אך בסוף ימיו נמנע מלאכול משום מעשה שהיה, והוא, שהנשיא עשה סעודה ביום ז' של פסח לכל החכמים והזמין גם את עט"ר מו"ז, וכשבאו לאכול וסדרו לפניהם שלחנות ועליהם כלים מלאים מיני תבשילים ובכלל גם תבשיל של אורז. וקודם שפשטו ידיהם לאכול ראו כל המסובין בכלי אחד שמלא אורז חיטה אחת מבושלת רובצת למעלה למעלה בראש הגודש של תבשיל האורז שבכלי ונראית לכל המסובים קודם שפשטו ידיהם לאכול, ותיכף סילקו התבשיל כולו ושפכו אותו כי מחמת הכף שהגיסו בו כל התבשילין נאסר הכל. ומאותו מעשה נמנע עט"ר הרב מו"ז מלאכול אורז בפסח, וכן נהגו הרבה בעלי בתים בדבר זה, אך רוב אנשי העיר לא נמנעו. ומי שנהג איסור ורצה לאכול מחמת שאינו בקו הבריאות הן מסבה אחרת, המנהג פשוט לעשות התרה ע"י חרטה ולאכול כי עושין לו פתח מתוך חרטה. וכך ראיתי להרה"ג מהר"ח פלאגי (בלב חיים ח"ב סי' צד) שהביא דברי רבינו חיד"א ז"ל (בשיורי ברכה הנז"ל) וכתב וז"ל, אנחנו בעירנו איזמיר וכל סביבותיה נהגו איסור שלא לאכול אורז כלל והו"ל ממש דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור דאין אדם רשאי להתיר להם כמבואר ביורה דעה (סימן ר"ד). אלא דכיון דהוי הענין שנהגו איסור משום גדר וסייג משום חומרא בעלמא בודאי ע"י התרה שרי עכ"ל. ולכן גם פה עירנו בגדאד נהגים שאותם שנהגו בו איסור והם מתחרטים בעבור סיבה דאוכלים ע"י התרה עכ"ל.

וסברא זאת אינה מוסכמת, שיש חולקים וסוברים שאם נהגו איסור באורז בטעות משום שסברו שאורז מחמיץ אז מתירין להם, אבל אם החמירו באורז משום חשש תערובת אין להתיר להם (מהר"י הלוי הביאו הכנה"ג בהגה"ט סימן תנג) ועיין עוד בשו"ת חתם - סופר (חאו"ח סי' קכ"ח), עכ"פ הוסכם עתה להתיר אכילת אורז למחמירים ע"י התרה מטעמי דוחק ובריאות.

ומטעם חשש תערובת כנ"ל נהגו קהלות רבות של ספרדים חומרת האורז בפסח, וכ"כ הרב פר"ח: "ששנה אחת אחר שנבדק שלש פעמים יפה נמצא בו גרעין חיטה ומאותו יום והלאה לא אכלנוהו בפסח". גם מרן החיד"א העיד בספרו טוב עין (סימן מ' אות ו') שבעיה"ק ירושלים ת"ו נהגו מרבית התלמידי - חכמים ויראי ה' שלא לאכול אורז בפסח דהוי עובדא שביררו האורז כמה פעמים ושוב אחר שבישלוהו נמצא חטה ולכן נמנעו מלאכול.

ומאחר שכך פשוט ביותר שאין שום אדם ספרדי שנשא אשכנזיה רשאי לכופ אשתו לאכול אורז מכל הני טעמי תריצי דלעיל, אבל יכול לכופה שתבשל לו אם רצונו בכך וכמו שנתבאר לעיל.

ברור שדין האורז שהבאנו לעיל לא על עצמו בא ללמד אלא על כלל דין אשה בת עדה מסוימת שנישאה לבן עדה אחרת, שכל דבר שאינו מפריע לשלום הבית, אין שום צד יכול

Different Customs in a Family of Choice

ה' ניסן תשפ"ב Seth Winberg

לכופ את זולתו לבטל ולנטוש מנהגי אבותיו, ואף לא הבעל את אשתו, א"כ גורם הדבר למחלוקת, אז חזר דינו כדין ההולך ממקום למקום שאל ישנה אדם מפני המחלוקת, וחייבת האשה לנהוג כמנהג בעלה בכל עניני הבית בין להקל בין להחמיר.

ועתה אבוא להבהיר כמה נקודות חשובות שהעלה כת"ר במכתבו. ובראשונה על הערתו: "גם אם פשוט לפוסקים שהאשה נוהגת כמנהגי בעלה יש ספיקות בהיקף כלל זה אם גם בקולות ואם גם בדינים". והנה מכל מה שכתבתי עד כה יראה כת"ר שאף לגבי מנהגים כמה קשה הדבר לבטל מנהג שנהגה בו כל חייה ללא צורך, כ"ש וק"ו לגבי דינים, שאם אמנם לפי מוצא עדתה פוסקים בפרט מסויים לאסור איך יעלה על הדעת שמשום שנישאה לבן עדה אחרת מהפך לה האיסור להיתר, והלא אין זה מנהג אלא דין. דרך משל ספרדיה שנהגו בבית אביה איסור באכילת בשר נפוחה, ואכלו בשר חלק בלבד כפסק מרן הב"י, וזה אינו מנהג לחומרא בעלמא (כפי שהוא לגבי אשכנזים) אלא דין גמור (עיין ב"עשה לך רב" חלק רביעי סימן כ'), ועתה נישאה לאשכנזי שאינו מקפיד על כך כדעת הרמ"א, האם ניתן להעלות על הדעת שיוכל לכופה לאכול על שולחנו בשר נפוחה. או אם נהגה לאסור אכילת גבינה אחרי בשר עד עבור שש שעות כפסק מר"ן, שמא עלה על הדעת שעתה יכריחנה לאכול כמנהגו אחרי כעבור שעה כפי המנהג הפשוט שהעתיק הרמ"א (יו"ד סימן פ"ט).

אשר על כן נראה לי שיש חילוק בין דין הולך ממקום למקום לבין נישואי עדות. בהולך ממקום למקום החמירו חכמים מאד מפני המחלוקת, שכן במקום זה נהגו כפלוגי ובמקום זה כפלוגי, וההולך ממקום למקום ונוהג בגלוי בהיפך מהמקובל במקום זה הרי פוגע הוא במאריה דאתרא, ובודאי שיגרום למחלוקת קשה. וכבר מצאנו במקומות רבים בש"ס כן, ואב לכולם ר' זירא דאכל מוגרמת דרב ושמואל (חולין יח ב) ואמר רב אשי משום דאין דעתו לחזור הוה. והרא"ש (בפסחים פ"ד סימן ד') כתב, וקיי"ל כרב אשי דהוא בתראה, ויש לאדם לילך אחר מנהג המקום שבדעתו להשתקע שם בין לקולא בין לחומרא כי הא דר' זירא וכו' הילכך לא נהג חומרי המקום שבא משם, וכן רבה בר בר חנה אכל תרבא דאייתרא בבבל משום שהיה דעתו לחזור לא"י ולהכי לא נהג חומרי המקום שהלך לשם. ודוקא בצינעא שלא ישנה מפני המחלוקת ולהכי כסייה אבל בפרהסיא לא. ועיי"ע שם שהאריך. ורבים הם גדולי הפוסקים שהסכימו כן להלכה והכל משום חשש מחלוקת. אבל עתה כאשר ידוע לכל שיש עדות שונות ופסיקות הלכה שונות ומנהגים שונים, וכל עדה בישראל נוהגת כמנהגיה פשוט שלא שייך כלל חשש מחלוקת.

מעתה, מה שאמרו לגבי נישואין בינעדתיים שאשה הולכת אחרי בעלה כדי למנוע מחלוקת, אין הכוונה מעין אותה מחלוקת שנזכרה בש"ס, אלא הפרת שלום הבית, כאשר כל אחד מבני הזוג ינהג אחרת בדברים המשותפים לשניהם. ולכן תבנא לדינא, שכל דבר שאין בו משום הפרעת שלום הבית יכולה האשה להמשיך ולנהוג כמנהג בית אבותיה, ואין הוא יכול לכפותה לשנות מנהגיה. אך כאמור אם היא תרצה לשנות למנהג בית בעלה תשאל על מנהגה ויתירו לה.

(ומה שהעיר כת"ר מפסק הרמב"ם ומרן בדין ההולך ממקום למקום אפילו דרך קבע להחמיר כחומרת שני המקומות, והכוונה לדברי הרמב"ם בפ"ח מה' יום - טוב ה"ב, ומרן בסי' תס"ח, כבר דברו בזה הפוסקים באורך, ויעויין ביו"ד סימן ר"ד ס"ב מ"ש הש"ך והדברים ארוכים ואכמ"ל ודוק).

Different Customs in a Family of Choice

ה' ניסן תשפ"ב Seth Winberg

ומכאן פתרון להערת כת"ר ש"לא מצאנו במשנה ובתלמוד התייחסות לנישואים בין - קהילתיים למרות שכבר אז היו הבדלי מנהגים". ועפ"י כל האמור לעיל ניחא, שבדאי היו נישואין בינקהלתיים כלשון כב', אך לא בינעדתיים, כי עדות בישראל לא היו עדיין, ואם אדם מיהודה נשא אשה מגליל והיה שינוי מנהגים או אפילו פסיקת הלכה שונה בין שני המקומות, או בתקופת הש"ס אדם מאתריה דרב שנשא אשה מאתריה דשמואל, והיו ביניהם הבדלי פסיקה או מנהגים, הרי שנהגו כדין ההולך ממקום למקום ממש, שכן זהו עיקר הדין. אבל בזמנינו התעוררה הבעיה בהיקף רחב משום שלא בדין ההולך ממקום למקום ממש עסקינן, אלא בשינוי בין מנהגי עדות, וזה קיים אפילו בנישואים באותה עיר וכמו שנתבאר. וזו הסבה לענ"ד שלא נזכר במשנה ובתלמוד דין נישואין מעורבים.

לסיכום כל האמור לעיל: כל דבר שאינו מפריע לשלום הבית ואינו מעורר מחלוקת רשאית האשה לנהוג כמנהגי בית אבותיה ואין הבעל יכול לכופה לשנותם, אבל בדברים הגורמים להפרעת שלום הבית חייבת היא לקבל עליה מנהגי בית בעלה בין להקל בין להחמיר, מכל הטעמים שהזכרנו לעיל, וכולם ממקור אחד נובעים משום שלום בית.

אך לגבי נדון דידן, יפה ונכון מעיר כת"ר "שאינו ללמוד מכל זה שגם אשה דתית מעדה א' תנהג לפי מנהגי עדה ב' למרות היותו חילוני". ובזה ודאי כת"ר צודק שכיון שכל עיקר הטעם שאשה מקבלת מנהגי בית בעלה הוא משום שלום בית, פשוט ביותר שזה דוקא כאשר יש לבעלה מנהגים ופסיקות הלכה שהוא נוהג בהם למעשה וחיישינן למחלוקת, אך באדם חילוני מה לו ולמנהגי הלכה, וגם בלשון השאלה נאמר "ומבטיח לא להפריע לה כלל בעניני הדת". ולכן ברור לי שתנהג בכל כמנהג בית אבותיה.

אבל בנדון השני שציין כב' שכבר חזר בתשובה ורוצה מעתה לנהוג כדין וכהלכה, חזר דין האשה ככל האמור לעיל, שבכל דבר הפוגע בשלום בית חייבת היא לנהוג כמנהגי בעלה. ובזה איני מסכים למ"ש כת"ר "שכשהבעל ישוב בתשובה וימצא אשתו ובניו נוהגים כמנהג עדה אחרת יצטרך לא לשנות מפני המחלוקת", שמכל הני טעמי תריצי דלעיל יש לאשה לנהוג כמנהגי בעלה.

כל הנ"ל אמור לגבי האשה אך לגבי הבנים "למשפחותם לבית אבותם" כתיב, וחובתם היא לנהוג כמנהגיו לכל דבר. ואף שעד עתה נהגו כמנהגי עדת אמם משום שאביהם היה חילוני ולא היה איכפת לו בכך, הרי שעתה שחזר בתשובה, זכותו ואף חובתו היא לחנכם כמנהגו, וזה פשוט וברור לי ביותר.

Different Customs in a Family of Choice

ה' ניסן תשפ"ב Seth Winberg

3. שו"ת שיח נחום פח

האם אשה מעדה אחת הנשואה לגבר מעדה אחרת צריכה לנהוג בכל דבר כבעלה, בדינים ובמנהגים, בדינים – כגון הלכות נידה, ובמנהגים – כגון בנוסח התפילה?...?

יש להיזהר מאוד לא לזלזל במנהגים, אפילו מנהגים של מה בכך, כי להרבה אנשים זהו הקשר היחידי שיש להם למסורת.

אבל בציבור של קיבוץ גלויות, וכל שכן באיש ובשאתו, אם כל אחד יקפיד על המנהג שלו דווקא – אין לך גורם פירוד יותר מזה...

במנהגים הנובעים מפסיקה שונה, מי שהוא תלמוד חכם היכול הכריע בין החולקים – יפסוק כפי שנראה לו וינהיג כך בביתו, ואם הוא לא מסוגל להכריע אבל יש לו רב מובהק – יעשה כפי הוראתו....

לפענ"ד, יש מקום להקל בדבר זה, כיון שאנו חיים בתקופה של קיבוץ גלויות ויצירת קהילות חדשות, ועדיין לא גובשו מנהגי המקום, ולפיכך ניתן לקבוע מנהגים מחדש. וכל מנהגי ישראל מכל העדות – יש להם על מה שיסמוכו.